

ולהעדים כאמור, וגונו את הגט, ומוסרים כתב פטורין להאשה ולהאיש.

וחסל.

סימן קפ

הפקעת נישואין באשה שנשתתה בעלה

להרה"ג ר' נחום דרייזין, ועד הרבנים באלטימור.

עברתי על השאלה שמסר לי מע"כ, בעוברא דהיה באשה שאחרי סמוך לנישואיה בערך איזה שבועות נעלם בעלה ממנה, ולבסוף נתודע שהוא שוטה גמור במחלת השגעון, ותחילת המחלה היה בשנת ל"ח למספרם, והסתיר את הענין, והנישואין היו בשנת מ"א למספרם. ואחרי עבור איזה שבועות נעלם ממנה, והוא סגור ומסוגר בבית אביו אשר לא יתנו לשום אדם להפגש עמו מחשש שמא יתגבר עליו מחלתו ביתר שאת. ואחרי חקירה ודרישה של הרבנים נתברר כי נמשכת בו משנת ל"ח, והוא מושרשת בו, עד שנתיאשו הרופאים למצוא רפואה למחלתו האנושה. והיא יושבת כבר עגונה כ"ד שנה, והשאלה באה אם אפשר למצוא חיתר ולהצילה מכבלי עיגונה.

והנה השאלה חמורה מאד, כי הרבה מן הפוסקים מחמירים בנדון שכזה מכח סוגיא דב"ק דף ק"י סוף ע"ב גבי יבמה שנפלה לפני מוכה שחין, דנימא דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. ומסיק, דאיתתא בכל דהו ניהא לה משום דטב למיתב טן דו וכו', דפשטות המסקנא הזאת סוגרת בעדנו את הדרך לומר דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה.

אבל אחרי העיון ראיתי שבנדון דומה לזה נפתח לנו פתחא דהיתרא בתשובת חות יאיר סי' רכ"א, באיש שנמצא אחרי הנישואין שאין לו גבורת אנשים וגם נולדו בו סימני סריס, והעלה שיש חילוק בדבר, דאינו דומה לההיא דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין, דשאני התם דבההיא שעתא דקידושין לא היה אז שום ריעותא כלל ולא היה שום טעות בעצם הקידושין, רק דאחר כך נולד ענין חדש שמת בעלה, ועל זה אמרו

דאיתתא בכל דהו ניהא לה, וגמרה בלבה דאפילו אם יארע כך, נכנסת לספק זה ומתקדשת לו. מה שאין כן בנדון שנשאל, דהטעות היתה בעת הקידושין, דרצתה להתקדש לאיש בריא ונמצא שהוא חולה, זהו קידושי טעות, ולעולם חוזר. ומה שכתב הרמב"ם [פ"ד מהל' אישות הל' י"א] דטומטום ואנדרוגינוס שקידשו או נתקדשו הוא קידושין מספק, מיירי בדידעה וסברה וקבלה, ולכן לא קשה השגת הראב"ד [שם] על הרמב"ם, ע"כ. והנה ככל דבריו יש לומר נמי לענין שאלתנו.

וגם בתשו' בית הלוי [ח"ג סי' ג'] העמיק והרחיב הדברים בטוב טעם, ושפתים ישק. אבל שדא בה נרגא, דהחות יאיר מסיק שדבריו להלכה ולא למעשה. וגם בבית הלוי אומר דאין דעתו לפוטרה בלי גט, מטעם דהא לא עדיפא מנמצא מום באשה, דנתבאר בסי' ל"ח [סע' ל"ה] ול"ט [סע' ה'], דגם בקידש סתם צריכה גט מספק.

ונחזי אנן, דהרי טעמא דצריכה גט בנמצא בה מום, פליגי בכתובות דף ע"ג ע"ב, דרבה ורב חסדא סבירא להו דהגט הוא מדרבנן, ורבא סבירא ליה דמטעם ספק צריכה גט, ופירש"י [ד"ה ספוקי] דהספק על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית או לאו, ע"כ. ומסתבר דספק זה הוא בסתם מומין דיש להסתפק אולי נתרצה מדלא התנה, אבל במומין גדולים ואיכא אומדנא דמוכח שבודאי לא נתרצה, אין כאן ספק דקידושין בטלין, וכמו שכתבו [תוס' כתובות ע"ב ע"ב ד"ה על מנת], דצריך לחלק בין מום דאיילונית לשאר מומין.

ויתכן לומר, דלרבא דצריכה גט מטעם ספק יצא לנו קולא, דבכהאי גוונא דליכא ספיקא אלא שהקדושין בטלין מטעם מקח טעות, אין לומר דצריכה גיטא מדרבנן, דלרבא לא מצינו שגזרו חכמים לחייב גט, דהא דצריכה גט הוא מטעם ספיקא דאורייתא, וממילא דתהא שריא לגמרי גם בלי גט, וכמו שמצינו באיילונית בדלא ידע, דשריא גם בלי גט. ורק לרבה ורב חסדא דמצריכינן גט מדרבנן, וכמו שכתב בשיטה מקובצת שם [ע"ג ע"ב ד"ה צריכה] דהך גזירה היא שלא יאמרו אשה יוצאת בלי גט, אליבא דידהו י"ל

דאין לחלק בין המומין, וגם במום גדול צריכה גט מדרבנן, דזיל בחר טעמא.

ואנן קי"ל כרבא דהא דצריכה גט, הטעם, משום דהוי ספיקא, ולא משום גזירה מדרבנן, וכמו שכתב הבית שמואל בסי' ל"ט ס"ק ט"ז. ומכיון דקי"ל כרבא דצריכה גט משום שמא נתפייס במומין, מסתבר דבמום גדול אין להסתפק שמא נתפייסה, ויוצאה בלי גט.

ובספר עין יצחק להגאון מקאוונא [אהע"ז ח"א סי' כ"ד ענף ו'] כתב בענין שאינו יכול לבוא עליה כאורח כל ארעא. והביא מה שהובא בתשב"ץ [ח"א סי' א' דף ד'] בשם חכמי אשכנז שיש לבטל בכהאי גוונא הקידושין, וכן כתב החות יאיר שהבאתי לעיל. והביא להבשמים ראש [סי' ש"מ], דגם התשב"ץ [שדחה את דברי חכמי אשכנז מ"מ] מסתפק בזה. ושם כתב הגאון בעל עין יצחק דלפי דעתו נראה דזה הוי מום גמור לבטל על ידי זה הקידושין, יעו"ש שהוא מוכיח דבכהאי גוונא אין שום ספק ריצוי, ובודאי הקידושין בטלין. והנה חזר ממה שכתב בספרו באר יצחק [סי' ד' ענף ג'].
הערה

וכן מצאתי באור זרוע הגדול ח"א סי' תשס"א, בעובדא דאשה נתקדשה ע"י שליח, ואחר כך נמצא שהמשלח הוא סומא בשתי עיניו, שנשאל אם יש לכופו על הגט. והשיב בלשון הזה, מה שחשבתי לכופ, לרווחא דמילתא בעלמא, כי לענ"ד אפילו גט לא היתה צריכה, אם לא ידעה מום שבבחור זה קדושי טעות הן אף על פי שלא היו הקדושין בתנאי, עכ"ל. הרי מפורש דבמום גדול הוי מקח טעות והקידושין בטלין.

ובתשו' מהרש"ם [ח"ג סי' ט"ז] מביא דברי שו"ת חות יאיר שדבריו המה להלכה ולא למעשה, ומביא בשם אמונת שמואל סי' ל"ד שהעלה כדברי החות יאיר, והביא [האמונת שמואל] כן בשם הב"ח סי' קע"ג, ולחם אבירים [רפ"ק דיבמות ד"ה און], ושכן היא דעת רבינו ירוחם [ספר חוה נתיב כ"ב החלק הרביעי, דף קפ"ט ע"ד] בשם תוס' [יבמות ב' ע"ב], והרא"ש [שם סי' ג'], ושכן הוא דעת הטור [אהע"ז סי' מ"ד].

ודלא כהרמב"ם [שם] דס"ל כדעת הנמו"י [יבמות א' ע"ב, במשנה] בשם ר"ת בדין איילוני, דגם בדלא הכיר בה צריכה גט מדרבנן. וגם מהרש"ם נוטה להתירה.

ומכל הנ"ל נראה בנדון דידן שהוא מקום עגון היותר גדול, יש לנקוט כסברת המתירין אותה גם בלי גט. ובהיותי היום שלא בקו הבריאות הנני מקצר.

נאום

צבי פסח במוהרי"ל פראנק

הערה

סימן קפא

הפקעת קידושין בטענת מקח טעות במי שאין לו ג"א ובשנמצא אחד מעדי הקידושין פסול לעדות מן התורה

כ"ח כסלו תרפ"ג.

עובדא הוה באחד שנשא אשה ונמצא שלא היה לו מתחילה גבורת אנשים כלל, ואחרי שכידוע ענין בזה גורם לאשה יסורים ומחלות גדולות, חזרה לבית אביה ותובעת ממנו גט פטורין כד"ת, אבל הוא מסרב לשמוע בקול מורים, ובכך היא יושבת עגונה זה כמה שנים. עוד נתברר כי אחד מעדי הקידושין שחתם על כתובתה היה מחלל שב"ק בפרהסיא ופסול לעדות. והיא ואביה דורשים לפתוח לה שערי הצלה להתירה מכבלי עיגונת, ואחרי החקירה ודרישה נתברר גם ע"י רופאים מובהקים כי היא עדיין בתולה.

הנה בתחילה יש לנו לדון בשנמצא מומין באיש שלא נודעו להאשה, אם דנין בזה דין מקח טעות לבטל את הקידושין כמו דאמרינן באשה שנמצא בה מומין. דיש מקום לומר דדוקא באשה מום שבה מבטל הקידושין מטעם חזקה דאין אדם מתפייס במומין, מה שאין כן באיש, די"ל אשה בכל דהו ניחא לה וטב למיתב טן דו [כתובות ע"ה ע"א], וכמו דמחלקינן בהדיא במתניתין בכתובות [ע"ז ע"א], האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא, וממילא דלא הוי נמי מקח